

MILE BOGOVIĆ

KRASNARSKA ŽUPA I SVETIŠTE GOSPE OD KRASNASakralna baština
HR 51270 SenjIzvorni znanstveni rad
UDC: 949.713:262.2
Ur.: 1991–11–11

U prilogu se najprije iznose važniji podaci iz srednjovjekovne i novovjekovne povijesti naselja Krasno. Zatim autor prelazi na nastanak i razvitak krasnarske župe. Ondje se najprije 1790. uspostavlja samostalna kapelanija u okviru svetojuračke župe, a od 1807. Krasno je samostalna župa.

U trećem dijelu sažeta je povijest krasnarskog Svetišta. Crkva je sagrađena 1631. Za nju kao hodočasničko središte jasnijih podataka imamo tek u drugom dijelu 19. stoljeća, ali nije isključeno da je ondje hodočasničko mjesto još mnogo prije.

Nedavno je Ante Rukavina iz Gospića objavio knjigu o velebitskim sakralnim građevinama.¹ Nije bez razloga u toj knjizi svetište Majke Božje od Krasna dobilo najistaknutije mjesto. Ono to, doista, i zaslužuje.²

Za naše Ličane i Podgorce Velebit je bio nekoć drugi dom, pa nije čudno da su po njemu posijane brojne manje i veće crkvice. Većim dijelom od njih je danas ostao jedva prepoznatljiv trag, što ujedno pokazuje da je Velebit prestao biti ljudima taj drugi dom. Ipak u toj »kršnoj gori našoj« ostala je sačuvana i još i danas okuplja brojne hodočasnike proštenjarska crkva Gospe od Krasna. Zahvaljujući također krasnarskom Svetištu, Velebit je stoljećima više povezivao nego razdvajao Liku i Primorje. Jasnih svjedočanstava o tom okupljanju imamo unatrag 350 godina, iako veći optimisti nalaze početke tog svetišta još u srednjem vijeku.

Bilo je to svetište doista veliko okupljalište hodočasnika u gorskoj svježini velebitskih šuma, daleko od prometnica i svjetovne buke, kamo se nekoć stizalo samo pješke i s hodočasničkim štapom. Pred malo vremena bageri i kiperi urotiše se protiv krševite neravni pa je do pred samo svetište stigla dosta prikladna prometnica³ koja omogućuje i onima koji su se već davno odvikli od dugog pješaćenja da u istoj vjeri nastave pobožnost i zavjete svojih starih. Ovi će najlakše doći do svetišta cestom od Sv. Jurja (kod Senja) i Otočca. Od sv. Jurja nakon 21 km dolazi se asfaltiranom cestom u mjesto Krasno Polje. Prošavši kroz mjesto, kod prvog križanja skreće se lijevo i ubrzo smo kod Svetišta. Oni koji idu od Otočca,

neće ni ići u samo mjesto nego će skrenuti na tom križanju desno. A tko bi opisao brojne putove koje su kroz Velebit posvetila hodočasnička stopala kroz povijest! Dobro je da ni ti puteljci ne zarastu.

Arheolozi nalaze tragove ilirskih i rimskih naseobina na području današnjeg Krasna.⁴ Već sam položaj s prostranim krasnarskim poljem pruža pogodne uvjete za naselje. U srednjem vijeku imalo je područje svoj poseban status. U opisu granica gacke župe 1219. tim područjem ide granica između ove i buške župe. U Krasnu su crkve sv. Jurja i sv. Marka.⁵ Godine 1275. Kralj Ladislav daruje zemlju Krasno u buškoj župi magistru Petru, županu vukovskom.⁶ Tu se dakle izričito kaže da pripada župi Bužane (današnja Pazarišta s Perušićem i Kosinjski kraj). No iz te godine također se vidi da je krasnarsko imanje bilo kraljevsko dobro, koje je kralj darivao raznim plemićima i ustanovama. Najprije Vidu Vučiću, zatim (1275.) vukovskom županu magistru Pavlu. Godine 1527. kralj Ferdinand darovat će ga senjskoj Crkvi⁷ u čijem će vlasništvu ostati sve dok zbog turskih provala nije ostalo bez stalnih žitelja.

Ako po ničemu drugome, a ono po tradiciji o nastanku krasnarskog Svetišta, možemo pretpostaviti da su ondje i prije oslobođenja Like od Turaka obitavale veće skupine stočara. Ponovno će područje biti napučeno oko godine 1700. Bunjevcima od Sv. Jurja. Oni su se sa svojim stadima najprije vraćali i vraćali natrag u primorje, a onda su se postupno počeli zaustavljati i graditi ondje svoja stalna prebivališta. Cijeli kraj upao je u sastav Vojne krajine i otočke regimente. Inzistiranje Senjskog kaptola da mu se vrati Krasno potvrđuje navezanost krasnarskog kraja na Senj, što daje pravo naslućivati da i samo Svetište svoj razvoj dobrim dijelom duguje toj vezi sa Senjom. Naime, premda je senjska katedrala posvećena Uznesenju Marijinu, ipak Senjani od pamtivijeka hodočaste na Veliku Gospu na Krasno. No nije Krasno samo glavno senjsko hodočasničko mjesto nego i najpoznatije svetište u cijeloj (bivšoj) senjskoj biskupiji.

Krasnarska župa

Imajući u vidu bogatstvo vjerskog života u srednjem vijeku na području koje pokriva današnji pojam Lika, nema sumnje da je i Krasno tada bilo župsko središte. Kako je gore rečeno, već 1219. spominju se ondje crkve sv. Jurja i sv. Marka. (I danas je u krasnarskom polju crkvice sv. Marka, sagrađena na početku ovog stoljeća. Možda je sagrađena na temeljima stare crkve na čast istoimenom svecu). U novom vijeku prvo okupljanje vjernika bilo je oko crkve Majke Božje, o čemu ćemo malo poslije detaljnije pisati. Uz tu crkvicu sagrađena je bila i mala drvena kućica za stan, najprije kapelana, a poslije i župnika. Budući da je naseljavanje kraja išlo od Sv. Jurja, i stanovnici su ostali vezani uz tu župu, premda im je župsko središte bilo veoma daleko. Bila je bliža župa u Kuterevu i u 18. stoljeću će se raditi na tome da se Krasno poveže uz tu župu. Godine 1789. kuterevski župnik to je izričito tražio, ali se to nije dogodilo, nego je naredne godine Krasno podignuto na

samostalnu kapelaniju u sklopu svetojuračke župe. Samostalnom župom Krasno će postati tek 1807.

Kako su nastajala sigurnija vremena, stanovnici su se počeli za stalno nastanjivati u krasnarskom polju. Biskup Čolić spominje 1754. ondje crkvu Sv. Ante Padovanskoga. Da ona još nije od nekog značenja, vidimo i po tome što se u detaljnom opisu crkvenih prilika 1769. uopće ne spominje. Shematizam biskupija senjske i modruške iz 1827. još kao župnu crkvu navodi crkvu Male Gospe, tj. današnje Svetište. Bach kaže da je upravo te godine na mjestu stare crkve sv. Ante sagrađena nova, koja će postati župnom.⁸ Milan Pavelić navodi godinu 1831. kao onu kada je ta crkva postala župno središte. Po svojoj prilici godina koju spominje Bach znači početak, a ona koju spominje Pavelić, završetak gradnje nove crkve. Svakako shematizam iz 1837. izričito spominje crkvu sv. Ante kao župnu, a onu Majke Božje kao filijalnu.

Na mjestu staroga župnog stana uz crkvu sv. Ante sagrađen je novi 1834. godine.

Župna crkva bila je u više navrata obnavljana i preuređivana. Zadnji značajniji zahvat je onaj koji je učinjen za župnika Josipa Jurkovića, kada je Ivan Toljanović oslikao svetište crkve. Ne treba ni spominjati da je na saniranju objekata poslije drugoga svjetskog rata najviše učinio Ivan Oluić.

Postanak Svetišta

Neki pisci zastupaju mišljenje da je već u srednjem vijeku postojalo marijansko svetište na Krasnu, ali za to ne navode valjane razloge. Petar Runje za jedno marijansko hodočasničko odredište »iznad Karlobaga«, koje se spominje 1495., misli da je Krasno.⁹ U novom vijeku prvi trag vjerskog života nalazimo 1641. kada je vjerojatno sagrađena kapelica na čast Majke Božje. Najstariji sigurni spomen postojanja crkve na onom mjestu jest mramorna škropionica koja je bila nekoć u današnjoj crkvi. Na njoj je bila uklesana godina 1641. Ako je crkva tada ondje građena, vjerojatno je to bilo na ruševinama starije crkve jer nisu bile prilike za novogradnju.¹⁰ Crkvicu je 1716. obnovio župnik Sv. Jurja (pod koju je župu mjesto pripadalo sve do 1807.), kako piše na uzidanoj ploči koja se i danas nalazi u crkvi.¹¹ Budući da izričito stoji da je crkva te godine restaurirana, jasno je da je ona postojala ondje i prije te godine. U izvješću mješovite državno–crkvene komisije iz 1769. kaže se da je crkva sagrađena pred 60 godina,¹² što bi upućivalo na to da je Vukelić gradio novu crkvu, a ne obnovio prijašnju. Ipak je taj izvještaj predaleko od 1716. da bi se mogla od nje očekivati osobita preciznost.

Godine 1733. biskup Benzoni je spominje kao crkvu Male Gospe.¹³ Čolić je spominje 1754. kao crkvu Majke Božje u Krasnu, udaljenu 7 kilometara od župne crkve u Sv. Jurju.¹⁴ Malo iza toga (1759.) oslikali su braća Lukanović iz Sv. Jurja strop te crkve. (Bio je to, prema sudu stručnjaka, veoma vrijedan rad i šteta što nije 1988. bio restauriran u svojoj vjernosti originalu.) Već spomenuta komisija nalazi crkvu 1769. u dobrom stanju.¹⁵

Od ostalih zahvata važno je spomenuti da je za župnika Nagya 1890. crkva produžena. Tada je u stvari predvorje (loža) uključeno u sastav same lađe crkve. To se vidi i po tome što su na polovici lađe stepenice. One su vodile prije iz lože u crkvu.¹⁶ Iz Nagyjeva je vremena i današnji toranj. Poslije prevrata 1945. sve crkvene zgrade u župi Krasno, pa i Svetište Krasnarske Gospe, obnovio je neumorni župnik Ivan Oluić. Župnik Nikola Komušanec je 1991. stare kamene ploče u crkvi zamijenio mramornim pločama.

Crkva Krasnarske Gospe kao hodočasničko središte

Iako nemamo starijih zapisa o hodočašćima Gospi od Krasna, ipak i na temelju onoga škrtog materijala možemo dosta toga dokučiti.

I ovdje su počeci u legendama i pričanjima. Pastiri su jednoć na mjestu današnje crkve našli lik Gospin i odnijeli ga u Polje, gdje je bila jedna kapelica, ali se u više navrata taj lik vraćao na prijašnje mjesto. To je ponukalo vjerni narod da sagrađi upravo na tom mjestu kapelicu. Tako predaja.¹⁷ U prilog predaji ide činjenica da je crkva sagrađena na dosta nepogodnom mjestu, na neravnoj strani. Svakako ne izgleda pogodno mjesto gdje bi ljudi svojom logikom željeli izabrati gradilište. U Protokolu korespondencije Biskupske kancelarije u Senju nalazimo 1795. zabilježeno: »Indulgentia pro Krasno« (Oprost za Krasno). Nije presmiono nagađati da se radi o oprostima koji su dani upravo ovoj crkvi Majke Božje.

Zacijelo je to (o)proštenje pokrenulo nove proštenjare, iako nakon toga ne nalazimo dugo u spisima spomena o hodočašćima. Tek 1844. doznajemo iz pisma tadanjega krasnarskog župnika Kriškovića da su ona postojala. Naime, on se u tom pismu zahvaljuje biskupu Ožegoviću što mu je poslao zlatni lančić koji su preko biskupa poslali vjernici iz Karlobaga Krasnarskoj Gospi, kojoj su se bili zavjetovali.¹⁸

Manojlo Sladović, pisac povijesti biskupija senjske i modruške ili krbavske, kaže 1856. doslovce ovo: »A koji biskupljanin nije ili na Krasnu bio ili se željom zavjetovao?«. ¹⁹ Začuđuje da nemamo starijih opisa hodočašća u Krasno. Kada se pisana povijest počinje njime baviti, ono je već nadaleko poznato kao središte prema kojemu sa svih strana hrle hodočasnici.

Pored Svetišta nicale su i druge građevine koje su mu potrebne.

Matošec kaže da je 1846. na mjestu stare drvene kućice kraj crkve, koja je u svoje vrijeme služila za župni stan, sagrađena nova drvena kućica za svećenike koji u danima hodočašća dolaze k Svetištu. On kaže da je 1860. »bunar liep i dosta prostran uz crkvu sazidan«. ²⁰ Godine 1870. sagrađena je kuća za hodočasnike.

Spomenuti Matošec dao nam je prvi opširniji opis krasnarskog Svetišta i hodočašća. Iz njegova spisa vidi se kako je to hodočasničko mjesto u njegovo vrijeme već tako zaživjelo da upućuje na daleku prošlost njegovih početaka. On kaže da onamo hodočasti »sva gornja krajina, primorje i otoci kvarnerski jur od pamtivijeka (podcrtao M. B.)... tako općenito da ih je malo koji nebi bar jednom na godinu posjetili tu vrlo starodavnu crkvicu i poklonili se čudotvornoj slici... Kroz godište

se tri puta drži ovdje proštenje, na Svetu Trojicu, na Veliku i Malu Gospoju, a osobito ova dva posljednja puta dolazi i hodočasti ovamo silna množina hrvatskoga svieta sa svih okolnih krajevah... Vreva takve od svjetine osim Bistrice i Krapine u našoj hrvatskoj zemlji nigdje vidio nisam... Uoči blagdana jur slegne se svjetina sva oko crkvice, načini si šator, tko može, od zelenih bukovih granah ili ponjavah, pred šatori naloži si vatre, uz koje s malom samo iznimkom po cijelu božju noć prepieva si svaki po svoju, Baščani po baščansku, Rabljani po rabljansku, primorci svaki po svoju, tako i Ličani, Krbavci, Kordunaši i ostali raznimi narodnimi pjesmami proslavljuje noć«. Na dugom mjestu Matošec kaže: »Usried žrtvenika stoji staklom zatvorena iz drva liepo izrezana prilika Čudotvorne na lievoj ruci držeć Sinčiča... na glavi joj kruna kao i malomu nebeskomu kralju, oko nje visi sila svakovrstnih znakovah njezinih čudotvornih milosti.«.²¹

Poseban zamah Svetište je doživjelo nakon što ga je papa Pijo IX godine 1876. obdario novim oprostima.

O svemu tome još će podrobnije pisati poslije (1913) Milan Pavelić, poznati pjesnik, koji je dvije godine župnikovao na Krasnu (1907–1909).²² On je na čast Gospe od Krasna spjevao i lijepu pjesmu »Planinskoj Ruži«. Uz zborove na Veliku i Malu Gospu on spominje ljetnu i jesensku kvaternu nedjelju. Na druga dva dolaze vjernici samo iz Krasna i okolnih župa. Spominje da su znali dolaziti i muslimani, a u još većem broju pravoslavci.

Dugo se planiralo da se izgradi prikladan pristupni put. To je u dobroj mjeri i uspjelo za župnikovanja Milana Pavelića 1909. Godine 1969. župnik Pero Bogut doveo je u Svetište struju, a sadašnji župnik Nikola Komušanac planira da se postavi asfalt od Polja do Svetišta. Pripremni radovi već su toliko uznapredovali tako da tim putem već sada mogu do Svetišta doći autobusi.

Krasnarsko svetište ušlo je i u našu književnost preko senjskih pisaca i pjesnika. Vjenceslav Novak u »Podgorki« daje dirljivu sliku hodočasnika Majci Božjoj od Krasna u njegovo vrijeme. A i mnogi drugi. Nije Krasno zaobišao ni Kranjčević. U pjesmi »Naš čovo« pjeva:

»Pošao bih Majci Božjoj na proštenje a na Krasno
Prê neg umrem da se skrušim, da ne bude poslije kasno.«

Bilješke

- 1 Zvona ispod zvijezda, Gospić, 1989, str. 20–33.
- 2 Ovaj članak ima nakanu da prikaže povijest Svetišta i župe, ali ujedno i da posluži hodočasniku.
- 3 Koliko se vidi, cesta bi trebala proći uz sama ulazna vrata u Svetište, čime se buka motora previše približila mjestu molitve i tišine, što nipošto nije u skladu s duhom Svetišta i njegove tradicije.
- 4 Usp. Karl Patsch, *Lika u rimsko doba*, Gospić 1990, str. 96.
- 5 »in Crastino ubi est ecclesia sancti Georgii sanctique Marci« (CD III, 175). Kao da je to jedna crkva posvećena dvama svecima? Može biti da je opatija sv. Jurja imala ondje svoje posjede? Ako su bile dvije, vjerojatno je ona sv. Marka bila u samom polju (zaštitnik polja), a sv. Jurja negdje na povišenom mjestu (vojnik–stražar i borac protiv zla).

- 6 »Terram Crazna nuncupatam, ultra Gozd in parochia de Busan existentem« (CD VI 146. 7). Izgleda da to dobro nije pripadalo nijednom plemiću, nego izravno kralju koji ga je darivao i prije drugima (Vidu Vučiniću), a sada rečenom Pavlu.
- 7 Arhiv Senjskog kaptola F I, br. 26. Kaptol traži povratak imanja 1790. (F B IX, 19), 1792 (F IIIK, 35). 1795. traže da im se u zamjenu dade dobro Rapornok (F IVK, 7). Sličnih će potraživanja biti u vrijeme razvođenja Vojne krajine, jer su u Senju mislili da će posjedi koji su bili do tada pod kraljinom biti vraćeni prijašnjim vlasnicima. Međutim ni te molbe nisu imale pozitivnog rezultata.
- 8 Franz Bach, *Otočaner Regimentsgeschichte*, Otočac 1852/53, str. 309.
- 9 Petar Runje: Štovanje Majke božje u Senjsko-modruškoj biskupiji u srednjem vijeku, »Zvona« 1978/11, str. 12. Neki pisci zastupaju tezu da je na istom mjestu bila crkva Majke Božje još u srednjem vijeku (usp. Ante Rukavina, nav. dj., str. 20), ali ne donose neke jasne dokaze u prilog te teze.
- 10 A(ntun) M(atošec), župnik u Donjem Kosinju, inače rodom iz Hrvatskog zagorja, opisao je u Zagrebačkom katoličkom listu (XVII/39, 307–309: 40, 317–319), članak »Hodočašće na Krasno u Otočkoj pukovnji«. U tom članku za početke Svetišta on kaže: »Na ulazu kod vratih dvije su mramorne kropilnice smještene jedna više a druga niže, te na nižoj stoji ljepo i čisto urezana godina 1641. i od tada može se vjerojatno uzeti, da je crkva morala te godine podignuta biti.« (str. 318) Te škropolnice danas, doduše, nema. Vjerojatno je ona uklonjena 1890. za vrijeme produljenja crkve, što ga je 1890. izveo župnik Nagy. I Nagy spominje godinu 1641. kao početak Svetišta. BAS, Acta 1890., br. 848
- 11 Anno Domini 1716. E(cclesia) B(eatae) V(irginis) M(ariae) restaurata sub Parocho Joanne Vukelić.
- 12 Biskupski arhiv u Senju, F. II. br. 7.
- 13 Ondje, F. I. br. 28.
- 14 Ondje, F. I. br. 53.
- 15 Filijala Sv. Jurja »ecclesia B. B. Mariae« udaljena je 4 i pol sata od župne crkve, »errectam ante annos circiter 60. Murata est et in bono statu ac provisa necessariis sufficienter. Ecclesia haec quocumque anni tempore arduum habet et a se ad matrem et a matra ad se accessum, immo impossibile tempore hiemali et cadentibus nivibus vel extergente Borea, neque fideles circumhabitantes, quia valde procul, matrem accedunt ad sacra audienda vel sacramenta percipienda nisi fors aliquando. Sed recurrunt ad parochum Kutterovensem, a quo una hora aut una et media distant pro sacramentis vel viatico.« Preporučuje se povezivanje s Kuterovom. (Ondje, F. II, br. 7.
- 16 Župsko vijeće zajedno s župnikom Nagyem zamolilo je nadležne vlasti da se pristupi obnovi Svetišta. Kotarska oblast u Senju je 18. travnja odgovorila da je potrebno najprije produljiti župnu crkvu, napraviti joj zvonik i druge potrebne stvari, a tek onda prijeći na obnovu hodočasničke crkve. Nagy i odbor obratili su se 19. travnja biskupskom ordinarijatu, gdje kažu da hodočasnička crkva ima dovoljno svoga novca za potrebnu obnovu, a taj novac i ne smije se trošiti na župnu crkvu. Ordinarijat se obratio kotarskoj oblasti u Senj da isposluje onako kako je traženo. (BAS, Acta 1890, br. 639) Govori se o tome da je zid od lože jako loš i treba mjesto lože u onoj mjeri koliko je ona dugačka produljiti crkvu. To znači da treba srušiti fasadu, a zvonik napraviti na početku nove fasade, koja će se podignuti na mjestu fasade dotadašnje lože. Nagy također kaže da je crkva od 1641. i da se sve od tada uzdržavala onim što su hodočasnici dali. Nije se novac davao u župnu crkvu. Županijska oblast u Gospiću izdala je odobrenje u smislu traženoga 24. svibnja 1890. (BAS, Acta 1890, br. 848).
- 17 Budući da se predaja širila od usta do usta a dugo nija zapisivana, ona je danas dosta neujednačena. Gore navedeno sačinjava najčešće motive u predaji.
- 18 »Corollam auream fidelium carlopagensium, quam erga voto pro ecclsia B. V. Mariae Krasnensi medio Illustrissimi et Reverendissimi Ordinariatus. in septemdecim numero granis« (BAS, Acta br. 1091).
- 19 Manojlo Sladović, *Povesti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Trst 1856., str. 251.
- 20 Zagrebački katolički list, 1866, str. 317.
- 21 Nav. mj., str. 308–309.
- 22 Majka Božja od Krasna, Kalendar srca Isusova i Marijina, Zagreb, 1913.

Zusammenfassung
Die Pfarre in Krasno und die Kultstätte der Muttergottes von Krasno
Mile Bogović

Nach einigen Grundinformationen aus der mittelalterlichen und neuzeitlichen Geschichte der Ansiedlung Krasno beschreibt der Autor die Entstehung und die Entwicklung der Pfarre in Krasno, und gibt eine kurze Geschichte der Kultstätte der Muttergottes in Krasno.

Das kirchliche Leben auf dem Gebiet das wir Lika nennen, war sehr reich, und es ist wahrscheinlich, daß hier eine selbstständige Pfarre existierte; die Dokumente aber sprechen nur über die Kirche des St. Georgius und des St. Markus (1219). Die Ansiedlung Krasno geht in der Neuzeit von der Richtung Sv. Juraj, und die ersten Ansiedler gehörten zu dieser Pfarre. Dort wurde 1790 eine selbstständige Kaplanei errichtet, und 1807 wird Krasno zum Mittelpunkt der Pfarre. Das Zentrum der Versammlung war am Anfang nur die Kirche der Muttergottes. Um 1830 wurde das Zentrum der Pfarre in die neugebaute Kirche in Polje übersiedelt. In kurzer Zeit wurde dort auch die Pfarrwohnung gebaut.

Die Kultstätte der Muttergottes von Krasno finden einige Erforscher schon im Mittelalter. Die Kirche wurde wahrscheinlich 1631 gebaut. 1890 wurde sie verlängert. In den Dokumenten erwähnt man diese Kirche als Wallfahrtsort 1795, aber zuverlässige Beweise für ein größeres Wallfahrtszentrum finden wir erst von der Mitte des XIX. Jahrhunderts. Der Papst Pio IX. gab dieser Kultstätte besondere Ablass, und das regte neue Pilger an, sich um die großen Marienfeiertage zur Muttergottes von Krasno zu begeben.

Am Ende erwähnt der Autor einige Pfarrer von Krasno, die für die Entwicklung der Kultstätte Verdienste haben. Über die Thematik der Kirche der Muttergottes von Krasno wurde in verschiedenen Zeitungen und Zeitschriften geschrieben, und das alles faßte Ante Rukavina in seinem Buch »Glocken unter den Sternen«, (»Zvona pod zvijezdama«, Gospić, 1988), zusammen.